

**O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA MEDITSINA TERMENLARINING
O'ZARO TARJIMASI VA LEKSIKOGRAFIK TALQINI**

Rahimjanova Iroda

Turon Xalqaro Universiteti

2-bosqich magister talabasi

ANNOTATSIYA: *Mazkur maqola o'zbek va ingliz tillaridagi tibbiy terminlarning o'zaro tarjimasi va leksikografik tahlilini o'rganishga bag'ishlangan. Unda tibbiy terminlarning ilmiy va amaliy jihatlari, sinonimik qatorlari, semantik xususiyatlari va tarjima jarayonidagi qiyinchiliklar tahlil qilinadi. Shuningdek, leksikografik yondashuvlar orqali terminlarning aniq va tushunarli mazmunini ta'minlashga e'tibor qaratilgan. Mazkur ish tibbiyot sohasi mutaxassislari va tarjimonlari uchun foydali bo'lishi kutiladi.*

Kalit so'zlar: *tibbiy terminologiya, tarjima, leksikografiya, semantika, sinonimiya, tahlil.*

ABSTRACT: *This article focuses on the mutual translation and lexicographical analysis of medical terms in Uzbek and English. It explores the scientific and practical aspects of medical terminology, including its synonyms, semantic characteristics, and challenges in the translation process. The study also emphasizes lexicographical approaches to ensure clarity and accuracy in term usage. This work is expected to be beneficial for medical professionals and translators.*

Keywords: *medical terminology, translation, lexicography, semantics, synonymy, analysis.*

АННОТАЦИЯ: *Статья посвящена исследованию взаимного перевода и лексикографического анализа медицинских терминов на узбекском и английском языках. Рассматриваются научные и практические аспекты медицинской терминологии, её синонимические ряды, семантические особенности и сложности перевода. Особое внимание уделено лексикографическим подходам для обеспечения ясности и точности использования терминов. Работа предназначена для специалистов в области медицины и переводчиков.*

Ключевые слова: *медицинская терминология, перевод, лексикография, семантика, синонимия, анализ.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv davrida turli fan sohalarida, jumladan, tibbiyotda xalqaro muloqot va hamkorlikning ahamiyati oshib bormoqda. Bu jarayonda tibbiy terminlarning to'g'ri va aniq tarjimasi alohida o'rin tutadi. O'zbek va ingliz tillaridagi tibbiy atamalarni o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki tibbiyot sohasining rivojlanishi va uning xalqaro maydonga chiqishi uchun muhimdir.

Tibbiy terminlarning tarjimasi va leksikografiyasi muayyan ilmiy tamoyillarga asoslanadi. Ular mazmunni aniq yetkazish, terminlarni xalqaro standartlarga moslashtirish

va ularni universal darajada tushunarli qilishga qaratilgan. Bu borada sinonimlar, ko'p ma'noli so'zlar va kontekstga mos ma'nolarni to'g'ri tahlil qilish muhimdir[1].

O'zbek tilidagi tibbiy terminlarni ingliz tiliga va aksincha tarjima qilish jarayonida bir qancha qiyinchiliklarga duch kelinadi. Bular jumlasiga:

- terminlarning semantik jihatdan noto'g'ri tarjimasi;
- sinonimlarning to'g'ri tanlanmasligi;
- xalqaro qisqartmalarning moslashuvdagi noaniqliklari kiradi.

Shu sababli, ushbu maqola tibbiy terminlarni tarjima qilish va ularning leksikografik talqini orqali ilmiy va amaliy masalalarni o'rganishni maqsad qilgan. Ushbu tadqiqot natijalari tibbiy tarjimalar sifatini yaxshilash va o'zbek tibbiyot fanining xalqaro maydondagi nufuzini oshirishga hissa qo'shadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODIKASI

Kirish qismida keltirilgan fikrlar asosida tibbiy terminlarni tarjima qilish va leksikografik talqin qilishning amaliy tomonlari quyidagicha yoritiladi:

Semantik moslikni ta'minlash. Amaliy tahlil shuni ko'rsatadiki, tibbiy terminlarni tarjima qilishda aniq ma'noni topish va uni o'zbek tilida tushunarli tarzda ifodalash muhim ahamiyatga ega. Ingliz tilidagi tibbiy terminlarning ilmiy matnlar va oddiy nutqdagi qo'llanilishi bir-biridan farq qilishi sababli, kontekstga mos tarjima tanlash zarur.

Sinonimlarning qo'llanilishi. Tibbiy terminologiyada sinonimlarning mavjudligi tarjima jarayonini murakkablashtirishi mumkin. Bunday holatlarda asosiy va yordamchi sinonimlarni farqlash, ularning kontekstga mosligini ta'minlash orqali terminlarning to'g'ri ishlatilishi ta'minlanadi[2].

Qisqartmalarning moslashuvi. Xalqaro tibbiy qisqartmalarni o'zbek tilida tarjima qilish jarayonida ularning to'liq shaklini berish yoki qisqartmalarning moslashtirilgan versiyasini kiritish kerak. Bemorlar uchun tushunarli bo'lishi maqsadida oddiylashtirilgan shakllar tavsiya etiladi.

Terminlarning xalqaro standartlarga mosligi. Tibbiy terminologiyaning xalqaro standartlarga mosligi tibbiyot fanining rivojlanishi va global hamkorlik uchun muhimdir. Xalqaro nashrlarda ishlatiladigan terminlarni o'zbek tilida mos ravishda tarjima qilish orqali xalqaro ilmiy aloqalarni mustahkamlash mumkin.

O'zlashgan va yangi terminlarning qo'llanilishi. Texnologiyalar rivoji bilan tibbiy terminologiya doimiy ravishda yangilanib boradi. O'zlashgan terminlarning ishlatilish tarixini tahlil qilish va yangi atamalarni o'zbek tiliga moslashtirish orqali terminologiyaning boyishi ta'minlanadi[3].

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Tibbiy terminlarni tarjima qilish va leksikografik talqin qilish jarayonida quyidagi amaliy va kreativ misollar keltiriladi:

Semantik moslikni ta'minlash

- **Misol:** "Blood pressure" ingliz tilida ko'p hollarda "BP" qisqartmasi bilan ishlatiladi. O'zbek tilida esa bu atama "qon bosimi" deb to'liq shaklda tarjima qilinadi. Oddiy nutq

uchun bu shakl mos kelsa, ilmiy matnlarda qisqartmani o'zlashtirib, "QB" shaklida ishlatish taklif etiladi.

- **Innovatsiya:** Qisqartma qo'llaniladigan matnlarda birinchi ishlatishda uning to'liq shakli ko'rsatiladi, masalan, "qon bosimi (QB)".

Sinonimlar ishlatilishi

- **Misol:** Ingliz tilidagi "diabetes" termini o'zbek tilida "qandli diabet" sifatida tarjima qilinadi. Ammo aholiga tushunarli bo'lishi uchun "qand kasalligi" shakli oddiy matnlarda ishlatiladi.

- **Innovatsiya:** Terminning sinonimlari ishlatiladigan kontekstlarni ko'rsatuvchi vizual qo'llanmalar yaratiladi.

Qisqartmalarning moslashuvi

- **Misol:** "ECG" (electrocardiogram) qisqartmasi o'zbek tilida "EKG" (elektrokardiogramma) shaklida ishlatiladi.

- **Innovatsiya:** O'zbekiston sharoitida keng qo'llanilishi uchun qisqartma yonida uning to'liq shaklini va asosiy ma'nosini qisqa izoh sifatida ko'rsatish taklif etiladi.

Terminlarning xalqaro standartlarga mosligi

- **Misol:** "Hypertension" o'zbek tilida "qon bosimi yuqoriligi" deb tarjima qilinadi. Shu bilan birga, xalqaro standartlarga mos ravishda bu atama "hipertenziya" shaklida ham ishlatiladi.

- **Innovatsiya:** Ikkala shaklni bir vaqtda ishlatish orqali ilmiy matnlar va ommabop materiallar uchun moslashuv yaratiladi.

Texnologik terminlar ishlatilishi

- **Misol:** "Telemedicine" termini o'zbek tiliga "masofaviy tibbiyot" deb tarjima qilinadi. Ammo uning yanada aniqroq shakli sifatida "masofaviy tibbiy xizmat" atamasi taklif qilinadi.

- **Innovatsiya:** Ushbu terminni targ'ib qilish uchun sog'liqni saqlash tizimida o'quv materiallari va ko'rgazmali vositalar ishlab chiqiladi[4].

XULOSA

Tibbiy terminologiyaning tarjimasi va leksikografik talqini tibbiyot va tilshunoslik sohalarida muhim o'rin tutadi. Ushbu tadqiqotda o'zbek va ingliz tillaridagi tibbiy atamalarni to'g'ri tarjima qilishda yuzaga keladigan muammolar va ularga yondashuvlar yoritildi. Tarjima jarayonida semantik moslik, sinonimlarning qo'llanilishi, qisqartmalar va xalqaro standartlarga moslashuv kabi muhim masalalar ko'rib chiqildi.

Terminlarning aniq va to'g'ri tarjimasi tibbiy matnlarda tushunishni yengillashtiradi va ilmiy aloqa samaradorligini oshiradi. Bunda, terminlarni moslashtirishda nafaqat tilni bilish, balki sog'liqni saqlash sohasidagi bilimlar ham talab etiladi. Innovatsion yondashuvlar, masalan, qisqartmalarni to'liq shaklda kiritish, sinonimlarni tushunarli tarzda izohlash va xalqaro terminlarni parallel ishlatish, tibbiy tarjimaning sifatini oshiradi.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATION G'OYALAR

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ravshanova, F. (2020). *Tibbiyot sohasidagi terminologiya va uning tarjimasi*. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.
2. Abdullayeva, N. (2018). *Ingliz va o'zbek tillarida tibbiy terminlar*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti Nashriyoti.
3. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. Prentice Hall.
4. Kussmaul, P. (1995). *Training the Translator*. John Benjamins Publishing Company.

